

ביום השלישי השבוע, ה-25 באוגוסט, בשעה 3.00 אחר הצהריים לפי שעון ישראלי, נפתחו שיחות השלום הבלתי ישירות בין ישראל ומדינות ערב, באמצעות שגריר האו"ם גונאר יארינג. למרות כל המכשולים, כל ההיסוסים וכל ההתנגדויות, הצליח זה ארצות-הברית לדחוף את שני הצדדים בשלב נוסף למעלה בסולם השלום.

אולם עובדה זו לא גרמה לאזרחי ישראל להתרגשות מיוחדת. מגיפת החילופים שפקדה את ישראל והכבדת נטל המיסים, העסיקו אותם השבוע יותר. גרמה לכך העובדה שלאורח הפשוט בישראל שוב לא היה מידע על התפתחות העניינים. הוא ידע ש-משהו מתרחש, אך הנעלמים בתחום זה היו רבים יותר מהידוע.

מה שניתן היה לחוש באופן מציאותי היתה החרדה, שגבלה כמעט בפאניקה, מפני החוליע והידיעה שעליית המחירים האחרון נה אינה סוף פסוק. כפי שהתבטא השבוע הפרסומאי אורי סלע: "עיסקת החבילה הפכה לעיסקת החליבה".

למרות מזג-האוויר החמסיני היו העניינים באופק קודרים. אם בקעה מביניהם קרן אור בדמות הסדר האפשרי ומניעת חידוש המלחמה, היו מי שדאגו לכך, שגם קרן אור זה תיראה כקרן של סכנה. דווקא ה-ממשלה שנבנתה בעל-כרחיהם להצאים האמריקאים, עשתה הכל כדי ליצור את הרושם שאין כל ערך לכניעתה ונסירתה, כפי ש-הצהיר השבוע שרי-ההסברה ישראל גלילי: "אין לקחת שהשיחות אמנם יביאו להסכם שלום".

מדיניות

רק לא

לסגת

בדיחה ישראלית ישנה, שנופצה בארץ עוד לפני עשר שנים, סיפרה על הצעה ש-הציע נשיא ארצות-הברית לראש-ממשלת ישראל לחתימת הסכם הגנה דו-צדדי. ראש-הממשלה הישראלי דחה את ההצעה באומרו: "זה לא בא בחשבון. מה יהיה עם נצטרך לשלוח את צה"ל להגנת ארצות-הברית?".

השבוע הפכה בדיחה זו למציאות. היה זה כאשר הסנאטור האמריקאי ויליאם פורברייט, יושב-ראש ועדת החוץ של הסנאט האמריקאי, דמוקראט ממדינת ארקנזאס, בלן בדיעותיו ואנטי-ישראלי קיצוני בעבר, הציע לסינאט האמריקאי באופן רשמי הצעה מהפכנית להסדר שלום במוחה-התיכון. פולברייט הציע לשחרר את ישראל ממה ש-כינה "פאראוניה" — פחדה מהשמדה.

תמורת נכונות ישראלית לנסיגה לגבולות ה-4 ביוני 1967 ונכונות לסייע בפתרון בעיית הפליטים, הציע פולברייט ערבות של האו"ם לביטחונה וגבולותיה של ישראל, אלו והסכם הגנה הדדי חוזי ותחום בין ישראל וארצות-הברית.

פגיעה בעצמאות וזריבות. לפי מלחמת ששת-הימים היתה הצעה כזו בבחינה אוטופיה לישראל, שכן ממשלת ארצות-הברית לא הכירה באופן רשמי אפילו בגבולות ישראל כפי שנקבעו בתום מלחמת העצמאות. כשהחלה המעורבות הסובייטית באיזור, היה חוזה כזה משאלת נפש שם של כל בעלי האוריינטציה האמריקאית בממשלת-ישראל, שדעתם יכול היה רק חוזה כזה כדי להרחיע את הסובייטים מהתמודדות ישירה עם ישראל.

ספק היה אם הצעתו של פולברייט היתה מתקבלת על דעת המיתל של הנשיא ניקסון. אולם עצם האפשרות התאורטית לכך הבחינה את ישראל. "תוכנית כזאת עלולה לה לכבול מראש את ישראל בנכונות להסכים לנסיגה טוטאלית מהשטחים, נזקק הי שר שמעון פרס. ואילו השר ישראל גלילי העלה נימוק נוסף לזחיית התוכנית: "הצעה כזו יכול רק להציע מי שאינו מחשיב עצמאות וריבונות של מדינה". לגבי שר כמו ישראל גלילי, הוודע את מידת חלותה של ישראל בארצות-הברית בתחום הצבאי והכלכלי כאחד, היתה זו בדיחה מרה להודיע כי בהקשר זה את עצמאותה של ישראל.

מדוע נסרא מנהיג המפד"ל

לכגישה דחופה עם שר המשפטים?

סוד הכניעה של רפאל

וא התנהג כאביר. הוא ויתר על זכותו לערעור. הוא נחפו לעבר מתחרהו וחייב אותו כשדמעות נוצצות בעיניו. הוא הצהיר שהוא מקבל עליו את דין ההכרעה, למרות שההפרש בינו לבין מתנגדו היה רק קול אחד. כך תיארו העיתונים את האדיליה בישיבת ההנהלה של המפד"ל, בה נבחר המועד למלא את כסאו הריק של מנהיג המפלגה המנוח ליד שולחן הממשלה.

הארץ שהקיש עשרות מאמרים לנושא, הספקת גם הוא בדבריי-סיכום קצרים, הי משבחים את מעשה האבירות של המפסיד. יחד עם זאת מצא העיתון לנכון להודיש את העובדה, כי בעתיד יש לתת את הדעת על כך, שאצלנו אין ראש-הממשלה יכול לקבוע מי הם השרים הרצויים לו בממשלתו. ברוח דומה כתב גם מעריב. עוד לפני שנפלה ההכרעה, הוא קבע כעובדה, שלפי התקדים בארץ יכולה כל מפלגה להחליט מי לשלוח ומי לא לשלוח בשמה לממשלה.

מאחורי תמונה אלגנטית זו של מאבק הוגן ודמוקרטי בצמרת המפלגה הדתית הלאומית הסתתר סוד כמוס, ורק מעטים מן המשתתפים באותה הצבעה ידעו כי למעשה כבר נפלה ההכרעה עוד בטרם נפתחה הישיבה.

גולדה מתערבת

או אדישה?

מחרת מותו של מנהיג המפד"ל, שר הפנים חיים משה שפירא, ידע דבר לי ספר, כי אישיות מרכזית במערך הודיעה לאישיות מרכזית במפד"ל, שהמערך לא יסכים לכך שח"כ יצחק רפאל יוצע כשר במקומו של שפירא. הארץ הרחיב את ידיעה, סיפר כי אישיות מרכזית זו לא היתה אחרת מאשר ראש הממשלה גולדה מאיר.

פירסום מוקדם זה אילץ את שימחה דיניץ, מזכירה המדינה של ראש-הממשלה, לידוע כי גולדה מאיר אינה מתערבת כלל בנושא זה. שהוא עניין פנימי של המפלגה הדתית הלאומית. מאז אמנם נשמעו עוד רמזים כי במערך לא רוצים את רפאל: תזה זמר, עורכת דבר המקורבת ביותר לגולדה מאיר, פירסמה מאמר ראשי נגד מיניו של רפאל כשר. מאמר ראשי דומה פירסם ג'ורג'לס פוסט, שאף הוא נחשב כמי מבטא את דעתה של גולדה מאיר. אך רשמיית הפגינה ראש-הממשלה אדישות מוחלטת כלפי המאבק הפנימי במפד"ל.

היה זה אחד המאבקים הציבוריים החריפים ביותר בתולדות המדינה. רבים ניסו להשוותו לריב בין דויד בן-גוריון ופינחס לבון מסביב העסק הביש במצרים. גם פה יצאו עשרות פרופסורים ואנשי-מדע מגידרם, פירסמו בעיתונות קריאות לרפאל לוותר על שאיפתו להיות שר. בין החותמים על הכרוזים היו אפילו הרקטור של האוניברסיטה המפד"לית בראל, ודיקן הפקולטה למדעי-הרוח באוניברסיטה זו.

לעומת אנשי-הרוח הדתיים הצליח רפאל לגייס את תמיכתם של ששה רבנים מפורסמים, שחתמו על כרוז-עידוד למענו. מוסדות המפד"ל החליטו לבחור בממלא

חזני ורפאל בהיודע תוצאות ההצבעה

מיכאל חזני, שהצליח קודם לכן לגבור בי תוך הגוש על ח"כ ישראל שלמה בן-מאיר. כל הסימנים העידו, שהמינוי מובטח לרפאל. הרוב אשר בחר בו ליו"ר הועד ה-פועל של המפלגה, עוד בחיי שפירא וב-ניגוד לרצונו של שפירא, יכול היה בהחלט להבטיח את בחירתו גם כמחליפו ניסו שפירא בממשלה. אנשי גוש המיעוט ניסו לערער מיבצר זה באמצעות דרישה להעניק זכות-הצבעה לכל 12 הח"כים של המפד"ל, שרק חמישה מהם הם חברי ההנהלה. מי בין ה-12 היו לרפאל רק שני תומכים. היתה גם הצעה להעביר את השאלה כולה להכרעת הסיעה בכנסת. אולם הגוש השליט סיכל כל ניסיון ליטול ממנו את כוח-ההרוב. כל המאמצים מצד תומכי חזני להשפיע על חברים בודדים מגוש הרוב להצביע הפעם לא על פי חלוקה גושית, עלו בתוהו.

בשורה

בת שלוש מילים

ואז בא המיפנה הסודי. יום לפני מועד ישיבת ההנהלה של המפלגה, קיבל יצחק רפאל הזמנה רחופה להיפגש עם שר

של שפירא. אך ככל שקרב התאריך הזה, כן גבר המסע הציבורי נגד רפאל.

הנצחון היה מובטח מראש

רופסור יחזקאל קוטשר, אחד האישים הדתיים הדגולים במדינה ופרופסור ללשון העברית באוניברסיטת ירושלים, שלח מאמר גדול למעריב, בו פירט עשרות האשמות מסוגים שונים כלפי רפאל. לאחר שחעריב סירב לפרסם את המאמר, פירסם קוטשר את התקפתו המוחצת בהארץ. לזכות זאת פירסם מעריב מאמר חריף נגד רפאל ונגד הרבנים התומכים בו, שנכתב בידי אישיות דתית מפורסמת אחרת, שבו פסור אפרים אלימלך אורבך, מרצה לתל-מוד באוניברסיטה הירושלמית.

אלא שכל הפירסומים לא השפיעו על אותם 47 חברי הנהלת המפד"ל, שבייחיה נמסרה הבחירה. כאן ניצבו זה מול זה שני גושים: גוש הרוב (53% המורכב מאנשי-מנגנון וראשי החמלות, המונהג על-ידי יצחק רפאל, וגוש המיעוט (47% שבו התלכדו כל אלה שלא הסכימו עם הנהגת הרוב. הרוב החליט פה-אחד לתמוך ברפאל, הטיל חובת הצבעה למענו על כל זניי